

УДК 339.9:005.52:005.334

DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-2-15>

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ ДІЛЬНОСТІ ФІРМИ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ

А. В. ПЕРЕВЕРЗЄВАдоктор економічних наук, доцент,
Запорізький національний університет**І. О. ЛАЗНЕВА**кандидат історичних наук, доцент,
Національний університет «Запорізька політехніка»

Анотація. Мета статті полягає в аналізі економічних ризиків, що виникають у діяльності підприємств на міжнародному ринку, задля управління ними та зменшення негативного впливу. **Методика дослідження.** Для виокремлення економічних ризиків використовувався метод абстрагування, що дав змогу зосередити увагу на ключових аспектах діяльності підприємства на міжнародному ринку з погляду загроз та ризиків. Для визначення характерних особливостей та аналізу видів економічних ризиків було застосовано такі загальнонаукові методи, як опис, аналіз та синтез. Використання наукових праць українських та зарубіжних учених дало змогу поглибити дослідження за рахунок здійснення порівняльного аналізу наявних підходів до розуміння ризиків та механізмів ефективного управління ними. **Результати.** Обґрунтовано економічну категорію «ризик» як поєднання двох понять – «небезпека» та «можливість». Зазначене підтверджує той факт, що ризик може надавати можливості для вдосконалення та зростання, з одного боку, та загрожувати ефективній діяльності підприємства на міжнародному ринку – з іншого. Здійснено класифікацію ризиків у міжнародному бізнесі за такими ознаками, як внутрішні, зовнішні, глобальні. Для міжнародного бізнесу внутрішні ризики та загрози є первинними і визначальними, а зовнішні загрози – вторинними, адже можуть посилюватися, послаблюватися або нейтралізуватися під впливом внутрішніх чинників. **Практична значущість результатів дослідження.** Використання на практиці результатів аналізу економічних ризиків дасть змогу виокремити способи зменшення негативного впливу економічних ризиків або їх перетворення на переваги та можливості для вдосконалення й розвитку.

Ключові слова: економічні ризики, стратегія бізнесу, вихід на міжнародний ринок, відкритість економіки, міжнародна конкурентоспроможність, управління, можливості, внутрішні та зовнішні чинники.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Посилення впливу глобальних викликів на економіку світу загалом та діяльність окремих суб'єктів господарювання в міжнародному бізнесі зокрема є джерелом ризиків і загроз різного характеру. При цьому деякі ризики можуть надавати конкурентні переваги та створювати певні можливості, а інші – загрожувати діяльності фірми та створювати додаткові перешкоди. Найскладнішими видами ризиків із погляду можливості управління ними є непередбачувані, котрі можуть мати різні наслідки: надавати переваги або породжувати збитки в матеріальній та нематеріальній формі. Питання ідентифікації та аналізу економічних ризиків дає змогу зменшити їх негативний вплив та побудувати стратегію управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки збільшилася кількість наукових досліджень і публікацій провідних зарубіжних науковців та практиків із вивчення ризику та механізмів управління ним. Серед іноземних дослідників необхідно виокремити таких, як: Т. Андерсен [1], Е. Гріффін [2], Х. Грюнінг [3], Е. Кох [4], М. Маккарті [5], П. Хопкін [6] та інші.

Дослідженням економічних ризиків присвячені наукові праці українських учених, зокрема В.В. Вітлінського, Г.І. Великоіваненка [7], Л.І. Донця, О.В. Шепеленка, С.М. Баранцевої, О.В. Сергєєвої, О.Ф. Веремейчика [8–9], В.А. Кравченка [10] та інших.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є аналіз економічних ризиків, що виникають у діяльності підприємств на міжнародному

ринку, задля управління ними та зменшення негативного впливу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Діяльність фірми на міжнародному ринку передбачає багато ризиків декількох типів. Деяких ризиків може бути більше або менше, одні типи ризиків є важливішими для одного виду бізнесу, ніж для іншого. Саме через ризики фірми починають вирішувати питання, пов'язані із загрозами, які можуть вплинути на успішність їхнього функціонування та подальший розвиток.

У науковій літературі наведені різні підходи до визначення поняття «ризик», які відрізняються один від одного змістом та повнотою визначення. Так, учені мають діаметрально протилежні погляди щодо позитивних чи негативних наслідків, які породжуються діяльністю на міжнародному ринку в умовах ризику. Загальноприйнятим є визначення ризику з погляду теорії виміру впливу ризику, а саме: чим більше ризикуєш, тим вища ймовірність отримання значної винагороди. Але на сучасному етапі зазначений принцип не завжди є дієвим, що зумовлено появою нових видів ризику, котрі не мають визначеного механізму управління і здебільшого є непередбачуваними. Суперечливість поняття «ризик» підтверджується його трактуванням у китайській літературі як поєднання двох ієрогліфів, один з яких у перекладі означає «небезпека», а інший – «можливість» [11]. Поняття «ризик» із грецької мови перекладається як «скеля», тоді як італійці визначають ризик як небезпеку або загрозу, ймовірність небезпеки або певну дію, котра може

бути інтуїтивною, спрямованою на отримання певного результату, як елемент удачі та щастя. У літературних джерелах ризик визначається подвійно: з одного боку, це небезпека, а з іншого – можливість зменшити рівень невизначеності у прийнятті рішення. При цьому суб'єктам господарювання потрібно визначити ефективний механізм управління ризиками, яких неможливо уникнути у процесі господарської діяльності, але зменшення їх негативного впливу є пріоритетним завданням для фірми. Тобто потрібно не уникати ризику, а намагатися передбачити його та зменшити негативний вплив. З погляду господарської діяльності під ризиком прийнято розуміти імовірність (погрозу) втрати фірмою частини свого ресурсного потенціалу, недоотримання доходів чи появи додаткових витрат у результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності. Ризик розглядається як діяльність, яка пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації вибору, у процесі якого існує можливість кількісно і якісно оцінити ймовірність досягнення передбаченого результату, невдачі та відхилення від мети. Зазначене підтверджує, що ризик може надавати можливості для вдосконалення та зростання, з одного боку, та загрожувати ефективній діяльності підприємства на міжнародному ринку – з іншого.

Найбільш важливими у міжнародному бізнесі є економічні ризики, які безпосередньо впливають на інші складові частини діяльності. Теоретичний аналіз поняття «економічний ризик» дає змогу визначити його як один із видів ризику, який виникає у процесі реалізації підприємницької діяльності та пов'язаний із прагненням до отримання прибутку, виробництвом товарів або наданням послуг, реалізацією продукції, що супроводжується певними фінансовими операціями, комерціалізацією діяльності та втіленням науково-технічних розробок і проектів. Тобто економічний ризик визначається як загроза, небезпека матеріальних втрат, недоотримання вигоди у вигляді доходу або прибутку під впливом внутрішніх або зовнішніх чинників [12, с. 109]. Ризики в міжнародному бізнесі класифікуються за такими ознаками (рис. 1):

– внутрішні – формуються в межах конкретної форми міжнародного бізнесу;

– зовнішні для міжнародного бізнесу, що формуються в економіці держав його перебування і походження;

– глобальні, що формуються в світовій економіці загалом.

Як зазначалося нами вище, для міжнародного бізнесу внутрішні загрози є первинними і визначальними, а зовнішні загрози – вторинними. Економічні ризики в міжнародному бізнесі є взаємозалежними та суперечливо впливають на діяльність окремих суб'єктів господарювання. Небезпечним є те, що як внутрішні, так і зовнішні ризики протягом тривалого періоду часу можуть мати прихований характер, що послаблює увагу до них відповідних суб'єктів і підвищує їх кількість та негативний вплив.

Деякі зовнішні ризики і загрози можуть проявлятися як внутрішні, і навпаки. Серед них найчастіше складно віддати перевагу тим чи іншим. Рівень економічного ризику підвищується зі збільшенням ступеня відкритості та взаємозалежності національних економік, що зумовлює збільшення ймовірності втрати державного суверенітету і, отже, збільшує вразливість і міжнародного, і внутрішнього бізнесу.

Зупинимось більш детально на зовнішніх ризиках, які визначають можливості діяльності фірми на міжнародному ринку, що є важливим із погляду диферсифікації діяльності та зменшення негативного впливу глобальних викликів сьогодення. Врахування ризиків діяльності фірми на міжнародному ринку є важливим, оскільки, за експертними оцінками, майже 40% комерційних операцій є збитковими, що зумовлено недооцінкою впливу ризиків та неефективним механізмом управління ними [14].

Важливим для фірми, яка планує організувати свою діяльність на зовнішньому ринку, є відкритість економіки, що, з одного боку, надає значні переваги, а з іншого – створює ризики. Відносно високий рівень відкритості економіки дає можливість забезпечити стабільний попит на товар, диверсифікувати ринки збуту

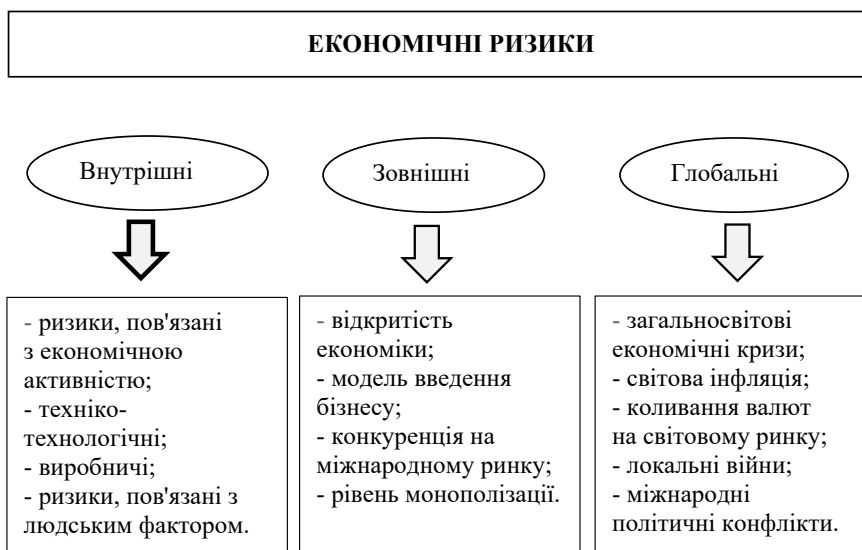

Рис. 1. Види економічних ризиків

Джерело: побудовано автором за даними: [13]

та встановити ділову комунікацію з партнерами з багатьох країн. Але надмірна відкритість загострює рівень конкуренції, підвищує вимоги щодо якості товару та створює перешкоди для вільного виходу на ринок через наявність «прихованих» бар'єрів.

Вирішуючи питання виходу на міжнародний ринок, фірма обов'язково повинна вибрати або сформулювати модель введення бізнесу, яка б відповідала власній стратегії та особливостям міжнародного ринку. Зауважимо, що на сучасному етапі важливо врахувати можливість ведення бізнесу онлайн, що значно розширює можливості, забезпечує диверсифікацію форм ділової активності і зменшує ризики.

Конкуренція на міжнародному ринку може мати подвійний вплив. З одного боку, створює стимули для підвищення якості продукції, вдосконалення стратегії та моделі введення бізнесу. А з іншого – може призвести до зменшення попиту внаслідок вибору на користь конкурентів.

Одним із особливих типів ризику в міжнародному бізнесі є крос-культурний ризик, який породжується культурними особливостями та ментальністю, ціннісними орієнтаціями (наприклад, на процес або результат), стилем керівництва та прийняття рішень тощо. Якщо, наприклад, фірма виходить на ринок країни, в якій переважно діяльність суб'єктів господарювання орієнтована безпосередньо на процес діяльності як такий, то зосередження уваги на досягненні кінцевого результату та домінування власного економічного інтересу може поглибити ризики і призвести до значних втрат.

Способом зменшення ризику є постійний моніторинг ринку, його аналіз та трансформація діяльності відповідно до його вимог.

Першим кроком в управлінні економічними ризиками є визначення джерела будь-яких можливих ризиків. Управління економічними ризиками – це процес систематичного мислення щодо визначення всіх можливих небажаних наслідків. Є шість основних елементів процесу управління ризиком: створення фону ризиків; виявлення ризиків; оцінка ймовірності та ймовірних наслідків ризиків; розроблення стратегій зменшення цих ризиків; моніторинг та оцінка наслідків; спілкування та консультації з усіма залученими партнерами.

Зауважимо, що ризики, які супроводжують діяльність на міжнародному ринку, не повинні стати перешкодою для виходу на зарубіжні ринки. Адже ризики – це можливість вдосконалити власну модель бізнесу та знаходити нові креативні методи підвищення результатів своєї діяльності за рахунок наявного людського, соціального та емоційного капіталу.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. На основі проведеного дослідження можна підсумувати, що вплив економічних ризиків послаблює конкурентоспроможність однієї країни загалом, але при цьому може зміцнюватися конкурентоспроможність і економічна безпека фірм і країн – її партнерів. Тобто аналіз впливу економічних ризиків у міжнародному бізнесі є важливим і дає змогу визначити втрати та вигоди для підприємств та країни загалом, які диференціюються залежно від внутрішніх та зовнішніх чинників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Andersen T., Schröder P. *Strategic Risk Management Practice: How to Deal Effectively with Major Corporate Exposures*. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 268 p.
2. Griffin A. *New Strategies for Reputation Management: Gaining Control of Issues, Crises & Corporate Social Responsibility*. London : Kogan Page, 2007. 184 p.
3. Greuning H., Brajovic S. *Analyzing Banking Risk. A Framework for Assessing Corporate Governance and Financial Risk Management*. Washington : The World Bank, 2009. 422 p.
4. Cox E. *Fuzzy Modeling and Genetic Algorithms for Data Mining and Exploration (The Morgan Kaufmann Series in Data Management Systems)*. San Francisco : Morgan Kaufmann Publishers, 2005. 530 p.
5. Mccarthy M., Flynn T. *Risk From the CEO and Board Perspective: What All Managers Need to Know About Growth in a Turbulent World*. New York : McGraw Hill, 2003. 256 p.
6. Hopkin P. *Fundamentals of Risk Management: Understanding, Evaluating and Implementing Effective Risk Management*. London : Kogan Page, 2010. 384 p.
7. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. *Ризикологія в економіці та підприємстві*. Монографія. Київ : КНЕУ, 2004. 480 с.
8. Донець Л. І., Шепеленко О. В., Баранцева С. М., Сергєєва О. В., Веремейчик О. Ф. *Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків*. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 472 с.
9. Шепеленко О.В. *Управління підприємницькими ризиками суб'єкта господарювання*. *Економічні науки: Вісник ДонНУЕТ*. 2011. № 4(52). С. 189–199.
10. Кравченко В.А. *Виявлення та опис підприємницьких ризиків: практичний алгоритм для українського бізнесу*. *Вісник Запорізького національного університету*. 2008. №1(3). С. 63–70.
11. *Поняття економічного ризику та ризику міжнародного бізнесу*. URL: <https://stud.com.ua/66977/ekonomika/rizikirizikmenedzhmentsistemimizhnarodnihbiznesvidnosin>.
12. Семенютіна Т.В. *Економічні ризики, небезпеки, загрози: сутність та взаємозв'язок*. *Економічний простір*. 2012. № 68. С. 106–113.
13. *Класифікація видів економічного ризику*. URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/upr-rizik/439klasifikatsiyavidivekonomichnogo-riziku.html>.
14. *Ризики в зовнішньоекономічній діяльності*. URL: <http://b-ko.com/book121glava5210.3>.

REFERENCES

1. Andersen, T. & Schröder, P. (2010). *Strategic Risk Management Practice: How to Deal Effectively with Major Corporate Exposures*. Cambridge: Cambridge University Press [in English].
2. Griffin, A. (2007). *New Strategies for Reputation Management: Gaining Control of Issues, Crises & Corporate Social Responsibility*. London: Kogan Page [in English].

3. Greuning, H. & Brajovic S. (2009). *Analyzing Banking Risk. A Framework for Assessing Corporate Governance and Financial Risk Management*. Washington: The World Bank [in English].
4. Cox, E. (2005). *Fuzzy Modeling and Genetic Algorithms for Data Mining and Exploration (The Morgan Kaufmann Series in Data Management Systems)*. San Francisco: Morgan Kaufmann Publishers [in English].
5. McCarthy, M. & Flynn T. (2003). *Risk From the CEO and Board Perspective: What All Managers Need to Know About Growth in a Turbulent World*. New York: McGraw Hill [in English].
6. Hopkin, P. (2010). *Fundamentals of Risk Management: Understanding, Evaluating and Implementing Effective Risk Management*. London: Kogan Page [in English].
7. Vitilnskyi, V.V. & Velykoivanenko H.I. (2004). *Ryzykolohiia v ekonomitsi ta pidpriemnytstvi* [Riskology in economics and business]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
8. Donets, L.I., Shepelenko O.V., Barantseva S.M., Serhieieva O.V. & Veremeichyk, O.F. (2012). *Obgruntuvannia hospodarskykh rishen ta otsiniuvannia ryzykiv* [Substantiation of business decisions and risk assessment]. Kyiv: Tsentri uchbovoi literatury [in Ukrainian].
9. Shepelenko, O.V. (2011). *Upravlinnia pidpriemnytskymy ryzykamy subiekta hospodariuvannia* [Entrepreneurial risk management]. *Visnyk DonNUET*, 4 (52), 189–199. [in Ukrainian].
10. Kravchenko, V.A. (2008). *Vyivlennia ta opys pidpriemnytskykh ryzykiv: praktychni alhorytm dlia ukrainskoho biznesu* [Entrepreneurial risk management of the business entity Identification and description of business risks: a practical algorithm for Ukrainian business.]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, 1 (3), 63–70 [in Ukrainian].
11. *Poniattia ekonomichnoho ryzyku ta ryzyku mizhnarodnoho biznesu* [The concept of economic risk and international business risk]. Retrieved from: https://stud.com.ua/66977/ekonomika/riziki_rizik_menedzhment_sistemi_mizhnarodnih_biznes_vidnosin (accessed 08 October 2021) [in Ukrainian].
12. Semenitina, T.V. (2012). *Ekonomichni ryzyky, nebezpeky, zahrozy: sutnist ta vzaiemozviazok* [Economic risks, dangers, threats: essence and interrelation]. *Ekonomichniy prostir*, 68, 106–113 [in Ukrainian].
13. *Klasyfikatsiia vydiv ekonomichnoho ryzyku* [Classification of types of economic risk]. Retrieved from: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/upr-rizik/439-klasifikatsiya-vidiv-ekonomichnogo-riziku.html>. (accessed 08 October 2021) [in Ukrainian].
14. *Ryzyky v zovnishnoekonomichnii diialnosti* [Risks in foreign economic activity]. Retrieved from: http://b-ko.com/book_121_glava_52_10.3 (accessed 08 October 2021) [in Ukrainian].

A. V. Pereverzeva, Запорожский национальный университет, **И. А. Лазнева**, Национальный университет «Запорожская политехника». **Анализ экономических рисков деятельности фирмы на международном рынке.**

Аннотация. Цель статьи заключается в анализе экономических рисков, возникающих в деятельности предприятий на международном рынке, для управления ими и уменьшения негативного влияния. **Методика исследования.** Для выделения экономических рисков использовался метод абстрагирования, который позволил сосредоточить внимание на ключевых аспектах деятельности предприятия на международном рынке с точки зрения угроз и рисков. Для определения характерных особенностей и анализа видов экономических рисков были применены такие общенаучные методы, как описание, анализ и синтез. Использование научных работ украинских и зарубежных ученых позволило углубить исследования за счет осуществления сравнительного анализа существующих подходов к пониманию рисков и механизмов эффективного управления ими. **Результаты.** Обоснована противоречивость экономической категории «риск» как сочетания двух понятий – «опасность» и «возможность». Указанное подтверждает тот факт, что риск может предоставлять возможности для совершенствования и роста, с одной стороны, и угрожать эффективной деятельности предприятия на международном рынке – с другой. Осуществлена классификация рисков в международном бизнесе по следующим признакам: внутренние, внешние, глобальные. Для международного бизнеса внутренние риски угрозы являются первичными и определяющими, а внешние угрозы – вторичными, ведь они могут усиливаться, ослабляться или нейтрализоваться под влиянием внутренних факторов. **Практическая значимость результатов исследования.** Использование на практике результатов анализа экономических рисков позволит выделить способы уменьшения негативного влияния экономических рисков или их превращения в преимущества и возможности для совершенствования и развития.

Ключевые слова: экономические риски, стратегия бизнеса, выход на международный рынок, открытость экономики, международная конкурентоспособность, управление, возможности, внутренние и внешние факторы.

Anna Pereverzeva, Zaporizhzhia National University, **Iryna Lazneva**, "Zaporizhzhia Polytechnic" National university. **Theoretical and applied aspect of ensuring the effectiveness for financing strategy of the working capital at the enterprise.**

Annotation. The purpose of the article is to analyze the economic risks that arise in the activities of enterprises in the international market in order to manage them and reduce the negative impact. **Methodology of research.** To isolate economic risks, the method of abstraction was used, which allowed to focus on key aspects of the enterprise in the international market in terms of threats and risks. To determine the characteristics and analysis of types of economic risks, such general scientific methods as description, analysis and synthesis were used. The use of scientific works of Ukrainian and foreign scientists allowed to deepen the research by conducting a comparative analysis of existing approaches to understanding risks and mechanisms for effective management. **Findings.** The contradiction of the concept of "risk" as a combination of two concepts of "danger" and "opportunity" is substantiated, which confirms the fact that risk can provide opportunities for improvement and growth, on the one hand, and threaten the effective operation of the enterprise in the international market. The classification of risks in international business on the following grounds: internal, external, global. For international business, internal risks are primary and decisive, and external threats are secondary, as they can be exacerbated, weakened or offset by internal factors. Six main elements of the risk management process are identified, namely: creating a background of risks; risk identification; assessment of the probability and probability of the consequences of risks; development of strategies to reduce these risks; monitoring and evaluation of consequences; communication and consultations with all involved partners. It is substantiated that risks are an opportunity to improve one's own business model and find new creative methods to increase the results of one's activity at the expense of available human, social and emotional capital. **Practical value.** The practical use of economic risk analysis will identify ways to reduce the negative impact of economic risks or turn them into benefits and opportunities for improvement and development. competitiveness, management, opportunities, internal and external factors.

Keywords: economic risks, business strategy, entering the international market, openness of the economy, international competitiveness, management, opportunities, internal and external factors.